

מה אנחנו תורמים לסינים?

Category: יתרו, שמות

התורה היא שהביאה לעולם את המודל השבועי לפיו ימי החודש מתחלקים לשבעה ימים. הדבר אומץ על ידי כל האומות, וכך יום המנוחה העולמי מסמל יותר מכל את העובדה שאלוקים ברא את העולם, וביום השביעי שבת ונח.

השבת של הסינים

בארצות הברית ידוע שכל יהודי אמריקאי שמכבד את עצמו מבקר לעתים קרובות במסעדה סינית. מה שמוזר הוא שהיהודים אמנם מחבבים אוכל סיני, אבל מעולם לא שמענו שהסינים אוהבים מאכלים יהודיים. עוד לא פגשתי סיני במסעדה יהודית כשרה שמבקש לאכול געפילטע פיש או טשולנט וכדומה.

כל זה גרם לי להרהר, מה העם היהודי תרם לתרבות הסינית?

השבת אנו קוראים את עשרת הדברות. האם עשרת הדברות הללו שייכות ליהודים בלבד או שהן שייכות גם לאומות העולם? האם כשהקב"ה אמר את עשרת הדברות כאשר כל עם ישראל עמד בתחתית ההר, הדברים היו מכוונים לעם ישראל בלבד או שיש לראות בהם מסר כללי אוניברסלי גם לכל אומות העולם?

רוב הדברות בוודאי שייכות גם לאומות העולם. הרי גם הם מחויבים להאמין בה', גם להם אסור לעבוד עבודה זרה, גם עליהם מוטלת חובת כיבוד הורים. אבל יש דיברה אחת ששם נוצרת בעיה. מה היא הדיברה הזאת? (שאלה לקהל). שמירת שבת. המצווה הזאת לכאורה אינה שייכת לאומות העולם, ואדרבה: הגמרא אומרת שאסור לגוי לשמור שבת (סנהדרין נח, ב).

אלא הביאור בזה הוא כדלקמן

עשרת הדיברות מופיעות, כידוע, פעם נוספת בתורה, בפרשת ואתחנן. כשמשווים את הטקסט של פרשת יתרו לפרשת ואתחנן מגלים שישנם שינויים בין הכתובים. השינוי העיקרי מופיע בדיברה הרביעית, בציווי על שמירת השבת. ישנו שינוי אחד שכולם מכירים, שבפרשתנו נכתב "זכור את יום השבת לקדשו", ואילו בפרשת ואתחנן נכתב "שמור את יום השבת לקדשו".

אבל אין זה השינוי היחידי שיש בדיברה הזאת, אלא גם בטעם של הציווי מופיע שינוי בין הפרשיות: בפרשתנו התורה מנמקת שהסיבה לשמירת השבת היא "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ" וינח ביום השביעי" (שמות כ, יא). כלומר, שצריך לשמור את השבת משום שה' ברא את העולם בששה ימים ונח ביום השביעי ולכן עלינו לשמור שבת כדי לזכור שה' ברא

את העולם.

לעומת זאת, בדברות האחרונות התורה מנמקת ומביאה סיבה אחרת לשמירת שבת. בפרשת ואתחנן התורה אומרת "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלקיך על כן צוֹדֵךְ לעשות את יום השבת" (דברים ה, טו).

נשאלת אפוא השאלה, מה עומד מאחורי השינויים הללו שבין הדברות הראשונות לבין הדברות האחרונות.

ב'פסיקתא רבתי' (תחילת פרק כ"ג) מובא מאמר חז"ל מעניין מאד ששופך אור על הנושא, וזה לשונו: "אמר ר' יודן זכור נתן לאומות העולם, שמור נתן לישראל".

ר' יודן אומר שהציווי של "זכור" מיועד בעצם כלפי כל אומות העולם, וכל אדם באשר הוא מחויב לקיים את ה"זכור". אבל כיצד הוא אמור לעשות זאת? כאן אנחנו חוזרים לסינים.

לפני אלפי שנים, בסין העתיקה, שבוע העבודה כלל עשרה ימים רצופים. עבדו תשעה ימים והיום העשירי היה יום מנוחה. כך גם במצרים העתיקה השבוע היה בן עשרה ימים. גם מאוחר יותר, נפוליאון בשעתו ניסה ליצור שבוע של עשרה ימים. ואכן זה מסתבר מאד כי הרבה יותר קל ופשוט לחשבן את הימים ואת השבועות במספר עגול ומסודר.

למה שבע?

לאמיתו של דבר, אין שום סיבה ששבוע יהיה בן שבעה ימים. לעומת שאר הזמנים שהם מעוגנים היטב; העובדה ששנה היא בת 365 יום תלויה וכרוכה בטבע של סיבוב השמש שנמשך 365 ימים. גם המושג של חודש תלוי בדרך הטבע, שכן סיבוב שלם של הירח נמשך כשלושים יום. גם המושג של יממה הוא טבעי, "ויהי ערב ויהי בוקר", לילה ויום יוצרים יממה שלמה. אבל היכן מוצאים את המימד של 'שבוע'? הלא אין שום דבר בטבע העולם שמסמל מהלך של שבעה ימים?!

המוטיב היחידי שקובע את זמנו של ה'שבוע' הוא רק חומש בראשית שבו אנחנו למדים שהקב"ה ברא את העולם בשישה ימים ונח ביום השביעי. ולכן כל אדם שחי בעולם בימינו ומתנהל לפי שבוע בן שבעה ימים צֹדֵךְ בזכר בכך בעצם את יום השבת, באורח ישיר או באורח עקיף, בידיעתו או שלא בידיעתו, ברצונו או שלא ברצונו, הוא מודה שה' הוא בורא העולם.

זוהי אם-כן הסיבה מדוע בעשרת הדברות שנאמרו בפרשתנו צֹדֵךְ שהם שייכים גם לאומות העולם צֹדֵךְ נאמר "זכור את יום השבת" והטעם הוא "כי ששת ימים עשה ה'", שזהו טעם השייך לכל באי העולם ולכל האומות.

לעומת זאת, בעשרת הדברות שבפרשת ואתחנן צֹדֵךְ שנאמרו במיוחד לעם ישראל בלבד צֹדֵךְ נכתב "שמור את יום השבת". כאשר פונים ליהודי לא מספיק לדרוש ממנו לזכור את השבת גרידא,

אלא ממנו דורשים לשמור את השבת. ולכן שם הנימוק הוא אחר לחלוטין: יש לשמור את השבת בגלל יציאת מצרים, שזהו כמובן טעם השייך לעם ישראל בלבד, שכן רק הוא יצא ממצרים.

דברות שהגויים מבינים

על פי זה ניתן להבין ולהמתיק עוד דבר מופלא. בכמה מקומות שואל הרבי (ראה למשל ב'לקוטי שיחות' כרך ד עמ' 1721), הייתכן שהפרשה החשובה של עשרת הדברות נקראת דווקא על שמו של אדם שלא היה יהודי, ואדרבה, יתרו עבד את כל העבודה זרה שבעולם!

ויתרה מזו יש להקשות: הסיפור של יתרו מופיע בתורתנו בין תיאור קריעת ים סוף למתן תורה. וכי לא היו יכולים לשזור את הסיפור של יתרו במקום אחר? לכאורה הרי זה קוטע את הרצף הישיר של סיפור יציאת מצרים. מתחילת חומש שמות אנחנו קוראים ברצף על יציאת מצרים ולפתע כל הסיפור נקטע ומופיע איזה "מאמר המוסגר" ארוך על יתרו! (השאלה היא כמובן לפי הדעות שיתרו בא למדבר אחרי מתן תורה, אבל גם לפי אותן דעות שסוברות שיתרו בא למדבר לפני מ"ת הרי יש כלל ידוע ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה", ואם-כן לא מוכרחים לקטוע את הרצף של הסיפור הכי חשוב ביהדות: יציאת מצרים).

אלא יש לומר, שהתורה רוצה ללמד אותנו שעשרת הדברות שבפרשת יתרו שייכות גם לאומות העולם, וכפי שהגמרא אומרת: "וישמע יתרו, ר"א המודעי אומר מתן תורה שמע ובא שכשנתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי אומות העולם אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה" (זבחים קטז, א).

ועוד ייתכן שיש לראות כאן טעם נוסף מדוע המילה הראשונה בעשרת הדברות היא "אנכי" ולא "אני". כפי שאומר המדרש (פסיקתא דר"כ י"ב) ש"אנכי" היא לשון מצרית. כלומר, שהקב"ה פותח את עשרת הדברות דווקא בלשון מצרית כדי שאומות העולם יבינו שהדברים שייכים גם אליהם וגם הם מחויבים לעמוד בהם.

אנחנו קיבלנו מהסינים את האוכל הסיני, אבל הם קיבלו מאיתנו שבוע בן שבעה ימים שמסמלים ומבטאים ענין מרכזי וגורלי: יש בורא עולם שברא את עולמו בששה ימים, וביום השביעי הוא נח ממלאכתו.